

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Statsråden

Helse- og omsorgskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref
2020/1564

Vår ref
20/2128-

Dato
27. mai 2020

Dokument 8:97 S (2019-2020): Representantforslag om digitaliseringsløft for å hindre utenforskap

Jeg viser til brev av 6. mai 2020 fra Helse- og omsorgskomiteen i Stortinget med forslag fra representantene Tuva Moflag, Ingvild Kjerkol, Tellef Inge Mørland, Tore Hagebakken, Hege Haukeland Liadal, Nina Sandberg og Øystein Langholm Hansen med forslag til digitaliseringsløft for å hindre utenforskap. Representantene fremmer følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen sette som mål at alle landets husstander og bedrifter skal ha tilfredsstillende bredbåndskapasitet. Regjeringen bes lage en utbyggingsplan og fremme forslag om å øke statens bevilgninger til bredbåndsutbygging for å nå dette målet.
2. Stortinget ber regjeringen trappe opp utrulling av velferdsteknologi i kommunene, herunder innkjøp av nettbrett eller andre løsninger for frivillige organisasjoner som har besøksvennordninger.
3. Stortinget ber regjeringen intensivere arbeidet med å rulle ut digital kommunikasjon mellom pasient og helsetjeneste, og sørge for nødvendig brukerkompetanse.
4. Stortinget ber regjeringen igangsette opplæringsprogrammer for digital kompetanseheving for eldre og andre som har behov for det, eksempelvis i samarbeid med Pensjonistforbundet, Seniornett og lokale frivilligsentraler.
5. Stortinget ber regjeringen sørge for at permitterte arbeidstakere med lav digital kompetanse får tilgang til kurs og relevant opplæring i permitteringstiden.
6. Stortinget ber regjeringen opprette en tilskuddsordning for å sikre digital omstilling av helsefrivilligheten, slik at de får på plass digitale verktøy som legger til rette for planlegging og gjennomføring av aktivitet og sosiale nettverk som gir livskvalitet og mestring.

Jeg er i likhet med representantene opptatt av å hindre digitalt utenforskap. Korona-pandemien har bidratt til å synliggjøre at det er et stort potensial for å øke bruken av digitale løsninger på de fleste samfunnsområder. Jeg mener at dette også kan bidra til å gjøre helse- og velferdstjenester bedre og mer tilgjengelige for innbyggerne. Flere og bedre digitale løsninger er for eksempel et viktig virkemiddel for å realisere pasientens helsetjeneste. Samtidig blir det enda viktigere å sikre nødvendig infrastruktur og rette innsats mot grupper som i dag har liten digital kompetanse.

Jeg viser til at regjeringen prioriterer digitalisering høyt og jeg mener at forslagene fra representantene er godt ivaretatt gjennom regjeringens satsing på bredbåndsutbygging, utvikling og spredning av digitale tjenester i helse- og omsorgstjenesten, kompetanse- og opplæringstiltak og gjennom tilskuddsordninger til frivillige organisasjoner som er med på å bidra til økt digitalisering av det frivillige arbeidet.

Bredbåndsutbygging

Tilgang til bredbånd er blitt en grunnleggende forutsetning for mange viktige funksjoner i samfunnet. God digital infrastruktur er avgjørende for næringslivets konkurransekraft, for demokrati og innbyggerdeltakelse, og for å legge til rette for den økende digitaliseringen i alle sektorer, herunder helse- og omsorgssektoren.

Norge har i dag generelt svært god mobil- og bredbåndsdekning. Ifølge den siste dekningsundersøkelsen (2019), gjennomført på oppdrag for Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom), har nær 100 prosent av husstandene et grunnleggende bredbåndstilbud, enten i form av fast eller mobilt bredbånd. 86 prosent av husstandene hadde per 1.juli 2019 tilbud om høyhastighets bredbånd (100 Mbit/s eller mer).

Regjeringen har som mål at 90 prosent av befolkningen skal ha tilbud om bredbånd med minimum 100 Mbit/s innen utgangen av 2020. Vi ligger godt an til å nå dette målet og på lang sikt skal alle ha tilbud om høyhastighets bredbånd. I tillegg skal det være god mobildekning der folk bor, jobber og ferdes. Videre er det et mål at vi skal ha sikre og robuste elektroniske kommunikasjonsnett (ekomnett).

Offentlig sektors kanskje viktigste rolle for å legge til rette for bredbåndsutbygging, er å skape gode rammevilkår for bransjen slik at de kommersielle aktørene fortsetter å investere i alle deler av landet. Det betyr at vi må å legge til rette for bærekraftig konkurranse gjennom sektorspesifikk regulering, sørge for tilstrekkelige frekvensressurser for mobilt bredbånd og bidra til kostnadseffektiv utbygging ved å fjerne unødige hindringer. Markedsaktørene investerte over 4,5 mrd. kroner mer i mobil- og bredbåndsutbygging i 2019, enn i 2013.

Investeringene har ført til at rundt 100 000 nye husstander, ifølge Nkoms dekningsundersøkelse, har fått tilbud om høyhastighets bredbånd det siste året. Tilbudet av høyhastighets bredbånd er fremdeles bedre i tettbygde enn i spredtbygde strøk, men forskjellene er i ferd med å avta. I 2013 hadde 11 prosent av husstandene i spredtbygde strøk tilbud om fiberbredbånd. I 2019 er andelen 45 prosent. Det betyr mer enn en fire-dobling. Tilbyderne bygger ut for fullt. Det gjelder også i mindre tett befolkede områder og det ingen ting som tyder på at det høye investeringsnivået er i ferd med å avta.

Jeg vil likevel understreke at selv om tilbudet for en stor del er godt og stadig blir bedre, betyr ikke det at vi skal slå oss til ro med dagens situasjon. Befolkningens behov for datahastighet og tilgjengelighet øker etter hvert som nye tjenester utvikles og bruksmønstrene endres. Det som vi dag oppfatter som "bredt" bredbånd vil sannsynligvis om noen år bli oppfattet som "smalt".

Regjeringen gjennomfører derfor flere tiltak for å sikre alle innbyggere gode bredbåndstjenester også i fremtiden. I 2020 er det stilt til rådighet tilskuddsmidler på 400 mill. kroner og nivået har aldri vært høyere. Midlene utløser et betydelig lokalt engasjement både fra kommuner, tilbydere og private aktører, og gjør at samlede investeringer som følge av bevilgningen bare i 2020, trolig vil være på godt over én milliard kroner. Investeringene vil kunne gi rundt 30 000 husstander, i områder hvor det ikke er grunnlag for kommersiell utbygging, et nytt eller bedre bredbåndstilbud.

Utbygging av god mobildekning med høy datakapasitet forutsetter tilgang til radiofrekvenser. Regjeringen jobber kontinuerlig med å sørge for tilstrekkelig med frekvenser til mobilt bredbånd. Blant annet har regjeringen lagt til rette for at det viktige 700 MHz-båndet skal kunne tas i bruk til mobile tjenester. Frekvensressurser er en sentral innsatsfaktor i 5G-utbyggingen i Norge. I tillegg kan det være aktuelt å innføre leveringsplikt for bredbånd for å sikre at alle får tilbud over hele landet. Regjeringen sendte høsten 2019 på høring et forslag om endring av ekomloven som innfører leveringsplikt.

Velferdsteknologi i kommunene

Koronapandemien har ført til en betydelig økning i bruken av velferdsteknologiske løsninger i kommunene, spesielt innenfor digital hjemmeoppfølging. Dette har stor betydning for å redusere smittespredning fordi hjemmetjenesten kan redusere antall besøk samtidig som brukerne blir ivaretatt og føler trygghet. Kommunene har vist evne til rask omstilling og samarbeid. I tillegg har Nasjonalt velferdsteknologiprogram bidratt til nasjonal koordinering i sammenheng med pandemien, gjennom kartlegging av kommunenes behov og bistand fra KS til felles anskaffelse av elektroniske medisindispensere. Jeg har forventninger om at erfaringene fra pandemien vil bidra til raskere innføring av velferdsteknologiske løsninger framover.

Regjeringens satsing på velferdsteknologi gjennom velferdsteknologiprogrammet har bidratt til økt innovasjonsaktivitet i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Målet er at norske kommuner skal ha velferdsteknologi som en integrert del av helse- og omsorgstjenesten. Bruk av velferdsteknologi kan bidra til at eldre kan bo hjemme lenger og oppleve økt trygghet og livskvalitet, samtidig som det gir store muligheter til å forbedre ressursutnyttelsen i omsorgssektoren. Programmet omfatter trygghets- og mestringsteknologi, utprøving av medisinsk avstandsoppfølging, teknologi for å hjelpe barn og unge med funksjonsnedsettelse mv. Det er etablert regionale, nasjonale og lokale nettverksstrukturer som har vist seg å være svært nyttige for deling av erfaring og kompetanse og etablering av interkommunale samarbeid. I 2016 ble det opprettet en tilskuddsordning i Velferdsteknologiprogrammet rettet mot frivillige organisasjoner som skal gå til å drive opplæring og etablere møteplasser mellom generasjoner for å utvikle og prøve ut teknologiske verktøy. Helse- og

omsorgsdepartementet har gitt Helsedirektoratet som sekretariat for programmet, i oppdrag å sammen med samarbeidspartene vurdere hvordan arbeidet med å tilrettelegge for utvikling og implementering av velferdsteknologi i kommunene bør følges opp når programmet utløper.

Digital kommunikasjon mellom pasient og helsetjeneste

I takt med at samfunnet digitaliseres blir også helse- og omsorgstjenesten mer og mer digital. Digitaliseringen fører til nye forventninger til helse- og omsorgstjenestene både når det gjelder tilgjengelighet og arbeidsmetoder. Det muliggjør nye måter å jobbe på og bidrar til bedret kvalitet og pasientsikkerhet. Helsepersonell kan samarbeide og dele oppgaver på nye måter, flere tjenester kan ytes uten at helsepersonell og pasienten er på samme sted, og pasientene kan i større grad følge opp egen tilstand hjemme.

Koronapandemien har vist at potensialet for å ta i bruk digitale løsninger er stort. Pandemien har ført til en stor endring i lege og pasientmøtene. En større andel er digitale. Det er imponerende å se hvor raskt fastlegene og pasienter har tilpasset seg situasjonen. Andel e-konsultasjoner økte fra omlag 5 prosent i begynnelsen av mars, til i underkant av 60 prosent før påske. Etter påske har andelen gått ned til omlag 35 prosent. Hva som er det "riktige" nivået gjenstår å se, men regjeringen vil prøve ut et triageringsverktøy for e-konsultasjoner hos fastlegene som skal bidra til sikker prioritering av henvendelser og riktig bruk av fastlegens tid. Gevinster og effekter skal vurderes underveis. Under pandemien er det også innført midlertidige endringer i legenes takst for e-konsultasjoner som innebærer at telefonkonsultasjon omfattes av taksten. Det er også gjort endringer i takster for digital kommunikasjon for andre personellgrupper som for eksempel fysioterapeuter, kiropraktorer og logopeder og audiopedagoger.

Bruken av helsenorge.no, som er den offentlige helseportalen for innbyggere i Norge, har også vært sterkt økende de siste årene. Portalen skal sikre at innbyggerne får god og kvalitetssikret helseinformasjon og kan kommunisere enkelt og sikkert med helse- og omsorgstjenesten på ett sted. I 2019 hadde portalen 37,2 millioner besøk. Stadig flere fastleger kommuniserer med pasienter via innlogging på helsenorge.no. Videre kan brukere av hjemmetjenester og deres pårørende gjennom DigiHelse utveksle meldinger med helse- og omsorgstjenesten i kommunen, og få varsel om utførte avtaler om hjemmebesøk på SMS eller e-post. På de innloggede sidene på helsenorge.no kan pårørende få oversikt over fremtidige og utførte besøk. Det gir trygghet både for pårørende og brukere. Informasjonen gjøres tilgjengelig i kommunens pasientjournalssystem slik at helsepersonell har oversikt over kommunikasjonen. I mars 2020 dekket kommunene som har tatt tjenestene i bruk til sammen 40 prosent av befolkningen. DigiHelse kan også benyttes for andre deler av helse- og omsorgstjenesten som er tilknyttet kommunens pasientjournalssystem, for eksempel helsestasjonene.

Selv om det har skjedd en positiv utvikling de senere årene, og koronapandemien har bidratt til å synliggjøre potensialet, er jeg opptatt av at digitaliseringen og innføring av nasjonale e-helseløsninger går for treigt. Det er bakgrunnen for at regjeringen nå har lagt fram forslag til en ny lov om e-helse. Vi er avhengig av gode digitale løsninger for å dele nødvendig

pasientinformasjon. Pasientene skal møte en helhetlig helse- og omsorgstjeneste og det skal være enkelt og naturlig å ha kontakt med helsetjenesten på nett. Videre er det helt avgjørende at helsepersonell har tilgang til relevant pasientinformasjon. For at pasientene skal få god helsehjelp må vi sørge for at relevante opplysninger følger den enkelte. Da er gode digitale e-helseløsninger en forutsetning. Erfaringene fra de siste tiårene viser at det er behov for å utvikle nasjonal infrastruktur og nasjonale løsninger for å sikre helhetlig samhandling i tjenesten. Innføring basert på frivillighet er ikke tilstrekkelig. E-helseloven skal sikre at hele helse- og omsorgstjenesten tar i bruk e-resept, kjernejournal og andre nasjonale e-helseløsninger. Dette er løsninger som er viktige for at helse- og omsorgstjenesten skal kunne oppfylle sitt sørge-for-ansvar, og løsningene blir mer effektive jo flere aktører som benytter disse.

Nye digitale tilbud forutsetter også at innbyggerne har kompetanse til å ta tjenestene i bruk. I 2019 la jeg fram *Strategi for å øke helsekompetansen i befolkningen (2019-2023)*. Digital helsekompetanse er et viktig element i denne strategien fordi denne typen kompetanse blir stadig viktigere for kunne å ivareta egen helse. Digital helsekompetanse omfatter kunnskap om å søke opp og finne, forstå, vurdere og anvende helseinformasjon fra elektroniske kilder. For eksempel det å kunne bruke elektroniske verktøy i oppfølging av egen sykdom. Vi trenger mer kunnskap om denne kompetansen i befolkningen for å vurdere behov for nye tiltak. Det er bakgrunnen for at Helsedirektoratet har fått i oppdrag å gjennomføre en kartlegging av helsekompetanse i befolkningen. Undersøkelsen skal være klar i løpet av 2020 og vil utgjøre et viktig grunnlag for videre arbeid.

Opplæringsprogrammer for digital kompetanseheving

Regjeringen har et klart mål om at alle som ønsker det skal få et tilbud om opplæring i grunnleggende digitale ferdigheter. Folkebibliotek, frivilligsentraler, pensjonistforbund og lokale seniornettklubber gjør i dag en betydelig innsats med å tilby kurs og opplæring i bruk av IKT-verktøy og nettbaserte tjenester. Norge er langt framme når det gjelder tilgang på digital teknologi og summen av innsatsen i regi av frivillige, private og offentlige virksomheter har bidratt til at den eldre delen av befolkning stadig får bedre digital kompetanse.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet samarbeider med KS og Kompetanse Norge om å hjelpe kommunene med å etablere lavterskeltilbudet Digihjelpen for innbyggere som har liten eller ingen grunnleggende digital kompetanse. Målet er at flest mulig kommuner skal ha et slikt tilbud. KS og Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i samarbeid med Nasjonalbiblioteket, Norsk Bibliotekforening og flere kommuner utviklet en netthåndbok som en hjelp og veileder til kommuner som ønsker å utvikle et Digihjelpen-tilbud (www.digihjelpen.no).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i samarbeid med Kompetanse Norge opprettet nettstedet Digidel.no for å dele opplæringsressurser innen grunnleggende digitale ferdigheter som alle kan laste ned gratis. Både offentlige og private virksomheter kan dele opplæringsressurser med andre. Kompetanse Norge får støtte til arbeidet med å drifte og videreutvikle dette gratistilbudet. Det er også etablert en tilskuddsordning rettet mot kommuner og frivillige aktører som ønsker å tilby lokale kurs- og veiledningstilbud. Siden

2017 har 105 kommuner har fått tilskudd fra ordningen med totalt 13 mill. kroner. Departementet har siden 2010 støttet Seniornett Norge med over 3,5 mill. årlig til opplæring av eldre som mangler grunnleggende digital kompetanse. I sammenheng med koronapandemien har seniornettet fått ekstra tilskudd på 0,5 mill. kroner for å styrke Datahjelpen som er en veiledningstjeneste for eldre databrukere.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil videreutvikle arbeidet med digital kompetanse i befolkningen i samarbeid med KS og Kompetanse Norge. På oppdrag fra KMD skal Kompetanse Norge i 2020 gjennomføre en bred undersøkelse av digital kompetanse i befolkningen. Resultater fra denne undersøkelsen vil danne grunnlag for videre arbeid.

Arbeidet med å øke digital kompetanse hos eldre og andre med funksjonsnedsettelser skal ses i sammenheng med oppfølging av regjeringens handlingsplan for universell utforming som også inkluderer tiltak for mer brukervennlige løsninger innen IKT og digitalisering. Regjeringen vil bidra til å styrke eldres brukerstemme i digitaliseringsarbeidet. Høsten 2020 etableres Senter for et aldersvennlig Norge i Ålesund. Senteret vil sammen med Rådet for et aldersvennlig Norge bidra til å belyse betydningen av økt digital kompetanse hos eldre og mer brukervennlige digitale produkter i samarbeid med blant andre IKT-Norge, Pensjonistforbundet og KS. Eldreombudet som kommer på plass til høsten, vil kunne bli en stemme og en pådriver for å løse utfordringer som eldre møter på digitaliseringsområdet.

Kurs og opplæring for permitterte med lav digital kompetanse

I sammenheng med koronapandemien har regjeringen endret dagpengeregelverket slik at arbeidsledige og permitterte kan ta utdanning eller opplæring uten at dagpengene blir redusert. Dagpengemottakerne bestemmer selv hvilken utdanning de skal ta under denne ordningen. Se forskrift om endring i midlertidig forskrift 20. mars 2020 nr 368 om unntak fra folketrygdloven og arbeidsmiljøloven i forbindelse med covid-19-pandemien. Videre kan NAV gi opplæring som arbeidsmarkedstiltak til personer med behov for kvalifisering. Digitale ferdigheter kan utgjøre hele eller deler av opplæringen for personer som har vanskeligheter med å komme inn på arbeidsmarkedet på grunn av lav digital kompetanse.

Regjeringen har også styrket fylkeskommunens muligheter til å tilby opplæring til dem som har behov for det. Rammetilskuddet til fylkeskommunene er økt med 1,25 mrd. kroner. Midler som tidligere var knyttet til NAVs virkemiddel bedriftsintern opplæring (BIO), er som en del av regionreformen overført fra NAV til fylkeskommunene fra 1. januar 2020. Regjeringen har lagt fram en kompetansepakke på 190 mill. kroner som skal finansiere opplæring og utdanning for kriserammede næringer og ansatte. Digitale ferdigheter er viktige i dagens arbeidsliv og vil derfor være sentrale i flere av opplærings- og utdanningstilbudene, både fra staten og fylkeskommunen. I revidert nasjonalbudsjett foreslår regjeringen en stor satsing på utdanning med 5000 nye studieplasser til fagskoler, universiteter og høyskoler. Satsingen skal bidra til at flere får utdanning og kompetanseheving i en periode med høy arbeidsledighet som følge av koronakrisen.

Tilskudd for digital omstilling av helsefrivilligheten

Frivillige organisasjoner gjør allerede en viktig innsats med å ta i bruk digitale verktøy. Frivilligheten har en sentral rolle i arbeidet med å begrense ensomhet og bidra til nytenkning om aktiviteter og sosial kontakt. Selv om vi nå gjenåpner samfunnet gradvis, vil mange av helse- og omsorgstjenestens brukere og pasienter i lang tid måtte leve med begrensninger som påvirker muligheten for sosial kontakt. Vi vet at det vil kunne påvirke både den psykiske og fysiske helsen negativt. Regjeringen har nylig tildelt Stiftelsen Dam 201,9 mill. kroner fra Norsk Tippings overskudd i 2019 til helse- og rehabiliteringsformål i 2020. Stiftelsen fordeler midler til prosjekter som skal gi bedre helse gjennom deltakelse, aktivitet og mestring. Stiftelsen har etablert et eget koronaprogram for helse- og rehabiliteringsorganisasjonene for å sørge for at midlene brukes der behovet er størst.

I tillegg eksisterer det allerede fire tilskuddsordninger på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett, kapittel 761 Omsorgstjeneste, rettet mot å forebygge ensomhet hos eldre som frivillige organisasjoner kan søke midler fra. Tilskuddsordningene omfatter tilskudd til frivillig arbeid i regi av landsdekkende stiftelser og frivillige organisasjoners informasjons- og opplysningsvirksomhet, utvikling og utprøving av teknologiske verktøy for å mobilisere mot ensomhet blant eldre, aktivitetstiltak for å motvirke ensomhet og passivitet, og aktivitetstilbud til langtidsboende ved sykehjem og beboere i omsorgsbolig med heldøgns bemanning. Samlet sett er det bevilget drøyt 51 mill. kroner til disse tilskuddsordningene i 2020, herunder 6 mill. kroner til digitaliseringstiltak. Selv om det kun er en av tilskuddsordningene som er direkte knyttet til digitalisering, kan også de tre andre ordningene benyttes til omstilling av helsefrivilligheten ved hjelp av digitalisering. Formålet er å motvirke ensomhet og passivitet og å skape aktivitet, deltakelse, sosialt fellesskap og møteplasser.

Med hilsen

Bent Høie